

Багаж минулого

— Якби сюди хоч дві курки, — сказала Григорівна, дивлячись через кухонне вікно надвір. Надворі росло товсте оливкове дерево і стояв викладений плиткою столик.

Григорівна, огрядна яскрава жінка середніх літ і завищених амбіцій, усе життя працювала естрадницею по санаторіях, кораблях і партійних зборах, але коли її витіснили молодші конкурентки, залюбилась у городництво, курей і кроликів. Не полишивши любов до люрексу, мережив і блондинистих кучерів, вона вбивала кроликів голими руками і глибинно досліджувала питання курячої продуктивності.

— А куди вони гадить будуть, не скажете? — спитав Толік. Толік робив собі третю каву за ранок. Синці під його очима були сині, як море. Вночі мама стукала йому у двері і веліла лягати спати, наче йому знову тринадцять. Спати Толік не лягав, але купив безшумну клавіатуру й навчився друкувати без жодного звуку.

«Мені вже четвертий десяток, а я досі шифруюся від мами», — думав ночами Толік, боячись посунути стільця, щоб звук його коліщаток нікого не розбудив. Ранки були напружені, бо мама любила виховувати Толіка, а до неї радо приєднувались Григорівна й Анатолій Степанович.

— Знав я одну жінчину, — обізвався Анатолій Степанович, — у неї була одна курка. Угадайте, звідкіль вона була?

— З-за поребріка, — озвалась мама.

— От-от! Ну от що вам, Григорівно, дадуть дві курки? Який з них толк?

— Раз по раз та й знесли б яєчко, — сказала Григорівна, — гляньте, яке воно худе.

Толік приречено глянув на свої жилаві бліді руки, на худі коліна і виразні вилиці. Здавалось, що в його темних очах хлюпала кава, як на дні кружки.

— А потім ви куди їх дінете? — зробив спробу звернутись до раціо Григорівни він. — Зоозахисників шукати будемо? Чи вони у мене до пенсії житимуть?

— Толя-Толя, — обізвався до племінника Анатолій Степанович, — зовсім ти від життя одірвався. Потім Григорівна їх заріже.

— Господи! — закотив очі Толік і залпом допив каву.

— Хоча знав я одну жінчину... Угадайте, звідкіль вона була? — спитав Анатолій Степанович.

— Я догадалась, — сказала мама. — То що вона?

— Та ні, — відказав Анатолій Степанович, — ця була наша, але вона була з тих, що обнімаються з деревами.

— Заради спасіння природи? — спитав Толік.

— Не знаю, заради чого, але кури в неї вмирили своєю смертю. Я і не знав, що кури уміють старіти, а їй кури, бува, кульгали від старості. Ви знаєте, — Анатолій Степанович перейшов на шепіт, — у тих курей навіть зморшки були коло очей! А потім вона поступово ховала їх за хатою.

— А моїх, — зітхнула Григорівна, — ніхто не поховав.

Кури Григорівни лишилися під Харковом. Можливо, вони поглотили від артилерії і повмирили, можливо, їх зїли корінні москвічі і представники менших провінційних російських міст, а може, вони здичавіли, виростили густі розмашисті крила і полетіли в теплі краї, де немає зими.

— Я читав, — сказав Толік, — що свійська свиня вже на другий рік на волі обростає жорсткою шерстю і починає рохкати, як вепр.

— Навряд у моїх курей виросте шерсть, — відповіла Григорівна.

Минуло вже два тижні у цій хаті і в цьому складі, і Толік мимоволі став патріархом і спонсором великого роду: дядько Анатолій Степанович, мама із

двоюрідною тіткою Григорівною, сестра в комплекті з подругою, а до них ще й коти і собака. У жахливому сні Толік не міг собі уявити такого життя у такій страшній комбінації.

Анатолія Степановича, свого двоюрідного дядька, він змалку міг терпіти тільки на великі свята та й то недовго. Тривале перебування з іншими людьми Толіку давалося взагалі важко.

— Колись та й буде війні кінець, — Анатолій Степанович підїхав до кухонних дверей. — Оце якби мені другу ногу, я б пішов служити.

— Не упевнена я, Степановичу, що ти і з двома ногами щось би вислужив, — сказала Григорівна. — Ти — людина аналітичного складу ума.

Дядькова аналітика, проте, все частіше зводилась до прокльонів, наче у ньому прокидалась його бабка, з якою він жив тільки до семи років, але вона в ньому проростала з віком все дужче, ніби воскресали. А з ногою Анатолію Степановичу довелось розлучитись, як тільки померла його дружина. Він дуже тужив за нею (ногою), бо після смерті дружини збирався «нарешті пожити».

— Ти мене, Толя, погано знаєш, — казав він племіннику. — Може, я б обв'язався динамітом, втерся б їм у довіру і підірвався.

— Вже бачу, як ти втираєшся у довіру, обв'язаний динамітом, — сказала Григорівна.

З обличчя її ще не зійшла мрія про курей. Вона дивилась і візуалізувала їх у дворі, як вони там радісно гребуться і без жодної конкуренції дістають з пальмових заростів місцевих ящірок, жирних черв'яків і слимаків. А ті здаються без спротиву. Уявляла і те, як вона у своєму люрексовому платті збирає яйця і каже: «От бачиш, Толічку, от тобі і яечко до сніданочку!».

— Знаєш, — казав Толік сестрі в коридорі увечері, як всі нарешті повлягалися спати, — я б уже й сам обв'язався динамітом, аби тільки це все закінчилось і аби забрати із собою побільше цих сук.

— Угу, відклади на пізніше, — відповіла Іруся, позіхаючи, — на що ми тут жити будемо?

Іруся була сердита і спокійна, привезла ще з собою таку ж злу і приречену на вигляд подружку: чорноброву, смагляву й міцну на ногах.

— Ну не будемо ми тут з тобою вічно, — казала Іруся, — або пан умре, або осел здохне.

Толік візуалізував себе в ролі осла, і вмирати йому не хотілось. Тож як раптовий сімейний патріарх, усвідомлюючи несподівану і дошкульну відповідальність за цілий гурт людей, він навіть зайнявся здоров'ям, щоранку бігаючи шість кілометрів — вниз до дороги між оливковими полями і назад, уздовж виноградника. Біг давав йому можливість хоч якось побути на самоті. Крім того, мама протягом Толікового робочого

дня раз у раз стукала в двері і несла то каву, то бутерброд то пиріжечок, то дерунчик, то голубчика, і це все не рахуючи обідів. Толік помітив, що втрачає марафонську форму. «Розжертися під час війни, — думав він, — це просто стидно».

Кожне його вибігання о шостій ранку з хати неодмінно супроводжувалось осудливим поглядом Анатолія Степановича. Той уже сидів о цій порі на кухні разом із Григорівною. Анатолій Степанович спеціалізувався на кришинні — він підїжджав до підвіконня і кришив то огірки, то помідори, то петрушку, то часник. Всі кришеники були однакові, з рівними краями. Хіба тільки не шикувались у борщах і салатах. Коли Толік вибігав, Анатолій Степанович піднімав очі і оголошував Григорівні: «Побіг».

— Ну то хай біжить, — казала приречено Григорівна.

— Це некорисно для колін, — озивалась мама.

Вона вже робила спроби зупинити Толікове бігальне безумство, заламуючи руки і погрожуючи артритом. Не подобалось воно і Григорівні — як черговій по кухні, їй було шкода кожної потраченої дарма калорії, тому вона з жалем дивилась на Толікове вибігання за ворота і уявляла, як він втомиться, коли бігтиме назад під гору.

— У дитини не останеться ніяких сил, — з жалем казала вона і місила тісто.

Сьогодні мали бути вареники на пару. Величезні, як долоня Анатолія Степановича.

— У мене матір була з Лохвиці, царство їй небесне, — казала Григорівна, — так у неї вареники були такі, що два вже не подужасш!

Толік часом думав, що все це нагадує якийсь ретрит, де кожного з учасників перед порогом просять лишити своє минуле життя. Доречно було б усім взяти нові імена й очиститись від тягаря уявлень одне про одного. Натомість Толік мав забагато усталених уявлень майже про всіх у цьому домі.

Ось Анатолій Степанович із розстебнутою сорочкою поверх волохатих спітнілих грудей, ще з обома ногами, бере його малого на руки і каже: «Хочеш, покажу, як коні кусаються?» — і регоче. А живіт його при цьому труситься і перекочується під Толіковими ребрами. Анатолій Степанович пишався, що малий Толік був названий його іменем, бо сам дітей не мав, а Толіку від цього було ще страшніше.

На сонці він роздивлявся на власних грудях пух і думав, чи буде він точно такий, як дядько: волохатий, як воскова модель печерної людини у краєзнавчому музеї. Щоразу на екскурсіях після жахливого чучела орла із розмахом крил у два метри, який змусив малого Толіка жити, з острахом вдивляючись у вишину, він задивлявся і на печерну людину, яка з виду була точно як Анатолій Степанович, тільки худіша.

Виріс Толік інакшим: довгов'язим, із фемінним, занадто правильним обличчям, легким рівним волоссям і глибокими печальними очима, які тільки те й робили, що дивилися в екрани, що протягом Толікового життя ставали все кращими й дорожчими. Із приземистим Анатолієм Степановичем, який мав сиплий голос, вузькі очі й цупкі кучері по всьому тілу, вони були схожі тільки ім'ям.

Не лишила за порогом свій завжди сполоханий образ і мама. Та ще гірше, що вона не лишила за порогом Зуся і Друся.

Зуся була сіро-брудного тьмяного кольору із постійно замурзаною мордою, надірваним вухом і зверхнім поглядом. А Друся, навпаки, була охайна, блискуча, абсолютно чорна кицька. Друся була Зуся свекрухою. Тобто Зуся була Друся невісткою.

— Мам, — казав Толік, — я й серед людей не розберу, хто кому хто, а ти мені розкажеш про котячі родинні стосунки.

— Толя, — втручалась Іруся, Толікова сестра, — що тут складного? Ну ясно, що ти звалив у свою Іспанію і не слідкував за котячими справами, як колись, але Зуся і Друся лишилися останніми спадкоємцями нашого великого котячого роду, що починався Матільдою і завершиться, очевидно, Зусею.

Іруся теж не лишила за порогом ані повчального тону старшої сестри, ані свого зверхнього ставлення

до меншого брата, наче він і досі ходить зарьований, бо почув за три кілометри трактора.

Згадка про основоположницю котячого роду Матільду розлилась всередині у Толіка теплом. Ось вона приходить до нього в лїжко через прочинене у садок вікно, а в садку стоять темними тіннями груші. Матільда навчила його не боятися нічних монстрів, бо вона виринала нізвідки на підвіконні — сіра, як тінь, із білою плямкою на грудях. Але Зуся і Друся ніяк Матільду не нагадували. Вижарені на сонці, облізли від спеки і котячого стресу від дороги в кілька тисяч кілометрів, невістка зі свекрухою апатично валялися попід деревом, а їсти просили сиплими голосами. Причому якщо Зуся починала пиццати, то свекруха її біла, і тоді невістка теж переходила на сипіння.

— Друся мала сина, а Зуся з тим сином народила кошенят, одне з них тепер в Люби живе, — спокійно пояснила мама.

— А де Люба? — спитав Толік.

— У Швейцарії.

Тепер половина вулиці була як не у Швейцарії, то у Швеції чи й навіть Шотландії. А можливо, мама просто плутала всі ці назви і називала випадкову країну на «ш» щоразу, як Толік питав, де хто. Тепер він згадав Любу — свою першу любов, старшу на вісім років дівчину, яка жила на тій самій вулиці і будила в Толіковому серці незвідані ще тоді почуття. І коли

мама показала на екрані телефона якусь моцну жінку з яскравою помадою на тлі безкраїх швейцарських (чи шведських?) газонів, Толік для себе вирішив, що не замінятиме цим образом юну Любу в короткому платті у вишині шовковиці. Він швидко відвів погляд, щоб туди не влізли ці шотландські (чи швейцарські?) газони, та червона помада, та грудаста жінка, а щоб там лишилась темненька ніжна Люба в обрізаних із штанів шортах.

Григорівну з дитинства Толік пам'ятав погано, хіба її сумку з леопардовим принтом всередині, звідки вона діставала кіндери і парфуми, ту шкодливість та ексцентричність, яку вона приносила із собою в квартиру з гастролей, сміючись із мамою на кухні і все вимагаючи від Толіка, аби той зачинив їм двері, бо розмова недитяча. Григорівна після естради висаджувала на вікнах розсаду авокадо, любила техніки умеблювання «по феншую» і знала енергетику вазонів, розводила курей і кролів. Всі ці звички, разом із темно-червоною «ніссан мікра», вазонами, кролями і феншуем, довелося покинути. Із ексцентричного Григорівна привезла кілька халатів, запас червоного лаку для нігтів і Владіка.

Владік був йоркширським тер'єром. На голові носив заколку, не мав половини зубів, засмокував бороду, коли їв, і постійно гавкав на Зусю і Друся, хоча свекруха з невісткою робили вигляд, що Владіка не існує.